

OMAGIERI

TUDOR COLAC
la 60 de ani

Cunoscutul etnolog, doctor în filologie, om de artă populară – Tudor Colac a împlinit 60 de ani la 10 martie 2008. Este un prilej de a vorbi despre viața Dumnealui, de calitățile pe care le posedă și face unele totaluri despre activitatea Domniei sale în diverse domenii ale științei, ale culturii.

S-a născut în familia țăranilor Vasile și Varvara Colac din satul Dumeni, comuna Costiceni, jud. Hotin (astăzi raionul Sulița Nouă, regiunea Cernăuți, Ucraina). Au crescut în familie șase copii (frați și surori).

Tudor a făcut școala primară și cea medie în satul natal (a absolvit-o în 1965).

Fiind elev, publica în ziarul raional și cel regional (*Zorile Bucovinei*) articole despre consătenii săi. Atunci a fost acceptat în taraful sătesc *Izvorașul* ca interpret la fluier, apoi – ca membru al formației de fluierași din localitate.

În acea perioadă, a anilor 1960, elevul și absolventul școlii medii din Dumeni își manifesta interesul pentru frumoasele noastre tradiții populare. Începuse să noteze în caiete creații folclorice: cîntece populare, reprezentări teatrale de Anul Nou, cu fotografii.

Evidențiindu-se la muncă într-o brigadă școlară de producere, direcția raională a învățămîntului îi recomandase lui Tudor Colac să-și facă studiile la Universitatea Agricolă. Însă consăteanul său, scriitorul Ion Vatamanu, cercetător științific la Institutul de Chimie al Academiei de Științe din Chișinău, l-a sfătuit să se facă filolog. Tudor l-a ascultat și s-a prezentat la examenele de admitere pe care le-a susținut cu succes și a fost admis la Facultatea de Litere, secția de jurnalism, a Universității de Stat din Moldova (1965). A absolvit facultatea (1970), făcînd, paralel, și studii muzicale (serale) la Facultatea de Arte Frumoase, secția instrumente muzicale, în aceeași instituție de învățămînt (1965-1969).

În 1970 T. Colac a fost invitat să lucreze, în calitate de lector, la Catedra de Teorie și Practică a Presei a Facultății de Jurnalism din cadrul Universității de Stat din Moldova

(1970-1977). Concomitent, a urmat aspirantura (secția frecvență redusă) la Catedra de Literatură Română a Facultății de Litere a Universității nominalizate (1970-1974).

Cu vocație pentru cultura populară, tânărul filolog T. Colac a lucrat câțiva ani în funcție de secretar responsabil și redactor al emisiunilor folclorice la Radio Moldova.

În 1980 a acceptat conducerea Secției de Metodică la Centrul Republican Științifico-Metodic de Creație Populară și Activitate Culturală al Ministerului Culturii și Cultelor, apoi pe cea de Folclor și Etnografie la aceeași instituție (1987-1990). În 1990 a fost numit în funcția de director al Centrului, prin cumul – șef al Direcției generale de activitate în teritoriu în cadrul Ministerului Culturii și Cultelor.

În anii 1994-1998 a făcut stagiul de doctorat în etnologie la Universitatea *Babeș-Bolyai* din Cluj-Napoca, România, unde a elaborat și a susținut (în 1999) teza de doctor în filologie, specialitatea folclor, cu tema *Familia – vatră a spiritualității românești* (conducător științific profesorul universitar, doctor Dumitru Pop).

În 1999 doctorul în filologie T. Colac a fost transferat, în calitate de cercetător științific, la direcția de cercetare Folclor a Institutului de Etnografie și Folclor al Academiei de Științe a Moldovei (până la lichidarea institutului respectiv), ulterior a Institutului de Literatură și Folclor (azi Institutul de Filologie) al A.Ș.M. Din 2003 este cercetător științific superior, din 2006 – cercetător științific coordonator.

A debutat cu volumul *Sărbătoarea izvoarelor* (1986), în care examinează câteva festivități și obiceiuri populare: *Sărbătoarea plugarului*, *Scosul oilor la pășune*, *Curățatul izvoarelor*, *Hora satului* ș. a. Cartea este, totodată, o culegere de scenarii ale sărbătorilor în anii 1970-1980 – deceniu de mare criză pentru tradițiile populare naționale.

În *Hronic de familie* (1987), autorul – pornind de la ideea că familia a fost totdeauna un generator de cultură și civilizație – a analizat o cantitate impunătoare de materiale etno-folclorice, care au fost înregistrate pe teren de către Dumnealui și de alți cercetători în multe sate din Basarabia și din localități românești aflate azi pe teritoriul Ucrainei (reg. Cernăuți, reg. Transcarpatică, Odesa, Nicolaev ș. a.).

Folcloristul bucureștean Iordan Datcu sesiza că în lucrarea sa T. Colac „propune o perspectivă foarte complexă, modernă și suplă, în care observațiile proprii sînt puse permanent în relație cu rezultatele unor cercetări similare întreprinse în România și în alte spații”. Materialele studiate i-au servit lui T. Colac drept teme să concluzioneze – cu justete – că familia rămîne a fi, la orice popor, inclusiv la români, o constantă în procesul de făurire, păstrare și perpetuare a culturii, civilizației unei etnii.

În lucrarea *Scena artistului amator* (1988) sînt prezentate descrieri ale altor tradiții populare: unele practici la nașterea copilului, *Sărbătoarea viticultorului*, jocul *Călușarii*. Se cuvine să subliniem că asemenea materiale publicate erau deosebit de importante în anii 1970-1980, cînd în U.R.S.S. domina propagarea ateismului, numit „științific, combativ”, care nimicea în mod special, sistematic, toate tradițiile populare naționale, nerusești. Acestea erau etichetate ca „vechituri” ce „dăunează conștiinței ziditorilor comunismului”.

Este evident și explicabil faptul că munca etnologului T. Colac a căpătat amploare, teren mai larg de activitate în anii de cînd lucrează la A.Ș.M. Rezultatele vorbesc de la sine. Deși, cunoaștem faptul cu toții, au existat, mulți ani la rînd, condiții vitrege pentru editarea

lucrărilor științifice, colegul nostru a știut să găsească ieșire din situație. Pe parcursul anilor 2001-2007, Dumnealui a editat câte două-trei și chiar patru cărți anual.

În 2001 i-a apărut culegerea *Sorcove de lumină*. Cele 37 de studii și articole cuprinse în lucrare se referă la diferite domenii, genuri și specii ale creației populare, la interpretări ai folclorului, cercetători, la probleme majore ale în vremurile de astăzi. Autorul vorbește despre tradiții populare la Anul Nou, la Paști, despre unele personalități care au fost interesate și de folclor: Anton Pann, Mircea Eliade, Dumitru Pop, Andrei Hîncu, Andrei Tamazlîcaru ș. a. Într-un articol T. Colac menționează, pe drept, că R. Moldova este „țara unică de pe glob fără o catedră de folclor în instituțiile de învățămînt superior, <...> fără un consiliu de folclor la rang de stat”.

T. Colac are grijă de întocmirea și editarea culegerilor cu texte folclorice. Aș menționa colecția *Drag îmi e să fac armata: Din folclorul taberei militare* (2002). În *Introducere* autorul evidențiază cele mai frecvente motive pe care le întâlnim în cîntecele populare recruțești și ostășești: *cucul, calul, rufele, batista, trenul, traista* ș. a. Cititorul este informat că alcătuitorul culegerii cunoaște peste 200 de înregistrări ale cîntecului de mare circulație despre începutul ultimului război mondial – *la 22 iunie*. În culegere au fost incluse texte folclorice care se păstrează în Arhiva Centrală a A.Ș.M., precum și culese de alcătuitor în ultimele două decenii în localități din R. Moldova și Bucovina, dar și interpretate în cadrul celor cinci ediții ale Festivalului de folclor ostășesc, desfășurat la Chișinău, la care T. Colac a fost participant activ. Alcătuitorul culegerii menționează „caracterul unitar” al folclorului recruțesc și ostășesc în întregul spațiu locuit de români.

Referindu-se la cărțile editate de jubiliar în anul 2004, scriitorul Vladimir Beșleagă relatează: „Tudor Colac s-a afirmat în etnologie, folcloristică, fiindu-i domeniul de activitate în care perseverează. Cele patru cărți apărute în acest an (2004) ar putea servi, poate, pentru un cercetător și scriitor, sînt rodul muncii de o viață: *Ștefan cel Mare și Sfînt: 500 ani de nemurire; La izvorul dorului* – monografia folclorică a satului Onițcani, scrisă în cunoștință de cauză, cu multă dăruire și bogat documentată, ilustrată; <...> *Nistrule, apleacă-ți malul...* – folclor poetic din Transnistria, o contribuție de valoare la investigarea spiritualității românilor transnistrieni”.

În anul 2005 au văzut lumina tiparului alte patru cărți ale lui T. Colac: *Familia: valori și dimensiuni culturale* (Universul), *Ținutul Criulenilor: vetre etno-folclorice* (Grafema Libris), *Sub semnul cinegeticii: istorie, mitologie, folclor și Romanțe cu petale de trandafir* (aceeași editură).

Omagiatul este competent și în domeniul lucrări didactice. Este coordonatorul și coautorul a două manuale pentru clasele a 7-a și a 8-a: *Educația tehnologică și Ghidul profesorului de educație tehnologică*, ambele editate în 2007 și care au fost traduse și în limba rusă.

Pe parcursul anilor, T. Colac a scris un număr considerabil de studii și articole pe care le-a publicat în revistele: *Limba română, Revista de lingvistică și știință literară, Revista de etnologie, Metaliteratură, Buletinul informativ al Centrului Național de Creație Populară* (București); în ziare: *Literatura și arta, Tinerimea Moldovei, Viața satului, Moldova suverană, Țara, Făclia, Luceafărul, Clopotnița Moldovei*. Și aceste articole au teme variate și importante. Bunăoară, în articolul intitulat *Arhivele*

spiritualității noastre (Literatura și arta, 1998, 26 februarie) T. Colac pune problema necesității fondării Arhivei Naționale Etno-folclorice. Autorul explică cititorilor că în această Arhivă s-ar acumula, în mod centralizat, toate înregistrările de folclor existente în Republica Moldova și nu numai. Colaboratorii de aici ar avea la dispoziție utilajul necesar, condiții tehnice de păstrare specială a materialelor. Modele de asemenea arhive există la București, Cluj-Napoca, Erevan, Minsk, Tartu etc. Articolul a fost un prilej pentru o discuție în paginile săptămânalului *Literatura și arta*. Chestiunea a fost pusă și în fața președintelui de atunci al Republicii Moldova. Dar, cu regret, nici pînă în prezent nimeni din organele de conducere a țării n-a manifestat interes față de această importantă problemă națională.

În mod firesc, T. Colac este prezent și în lucrările colective ale folcloriștilor, aflate în curs de editare: *Folclorul literar al românilor din R. Moldova și Ucraina* (Curs universitar), *Folclor românesc de la est de Nistru, de Bug, din nordul Caucazului*.

Opere ale lui T. Colac au fost recenzate de către folcloriști, literați, scriitori, ziariști: Jordan Datcu (București), Ion H. Ciobotaru (Iași), Vladimir Beșleagă, Ion Buruiană, Dumitru Apetri, Lilia Hanganu, Nicolae Roibu.

Sărbătoritul nostru are la activ circa 20 de comunicări pe diferite teme, expuse în cadrul unor întruniri științifice din țară și peste hotare: Chișinău, Cluj-Napoca, Craiova, Tulcea, Giurgiu (România), Budapesta (Ungaria), Thessaloniki (Grecia).

În atenția lui T. Colac se află și culegerea materialelor etno-folclorice pe teren, cu toate că în sfera aceasta nu există pentru specialiști condițiile necesare de muncă.

În activitatea lui T. Colac un loc aparte îl ocupă munca didactică. A elaborat și predat câteva cursuri: *Istoria și teoria artei* (la secția jurnalism a Facultății de Litere a Universității de Stat din Moldova (1970-1977); *Introducere în etnologie* (Facultatea de Culturologie a Institutului de Stat al Artelor (1992-1996); *Creația populară* (prelegeri și seminar special la secția de metodologie a creației populare la aceeași facultate; 1994-1997); *Resurse educative ale folclorului* (la secția de management artistic a Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice; 2004-2007).

T. Colac posedă o deosebită aptitudine de organizator al variatelor manifestări științifice și culturale, Dumnealui fiind președinte al Comitetului Național din Moldova al Comitetului Internațional pentru Organizarea Festivalurilor de Folclor și Artă Tradițională (1993-1999); membru al colegiului de redacție al *Revistei de etnologie* (1995-2001); secretar al Consiliului științific specializat pentru conferirea gradelor științifice de doctor și doctor habilitat, specialitatea folcloristică (din 2004); secretar al seminarului de profil la aceeași specialitate (din 2004).

T. Colac are, din 1982, calificarea de regizor al manifestărilor cultural-artistice de masă. A realizat pînă în prezent circa 200 de spectacole la Palatul Național, Filarmonica Națională, Teatrul Național *M. Eminescu*, în diferite instituții de cultură și scene la aer liber (Bălți, Cahul, Soroca, Dubăsari, Fălești etc.). Sînt de menționat în acest context spectacolele consacrate scriitorilor: Gh. Asachi, A. Lupan, I. Druță, I. Vatamanu. A fondat și a îndrumat formația etno-folclorică de copii *Izvoarele din Onițcani* (în r. Criuleni, 1984-1996). A scris o serie de scenarii de filme despre folclorul recruțesc, instrumente muzicale tradiționale. A produs circa 500 de subiecte la radio și TV.

Omul de artă populară T. Colac a participat la organizarea festivalurilor folclorice de rezonanță în R. Moldova, România, Ucraina, Ungaria.

Datorită capacităților sale, forței de muncă, hărniciei, interesului de a servi societății, T. Colac a devenit membru al câtorva uniuni de creație: Uniunea Scriitorilor din Moldova, Uniunea Muzicienilor, Uniunea Oamenilor de teatru din R. Moldova; posedă titlurile de onoare: Maestru emerit în arte din R. Moldova (1996), laureat al mai multor festivaluri naționale și internaționale de folclor.

Cu ocazia împlinirii vârstei de 60 de ani, colegii folcloriști îi urează în continuare viață activă și energie în realizarea noilor proiecte culturale și științifice.

Nicolae Băieșu
Institutul de Filologie al A.Ș.M.